

GENÇ İŞÇİ ve KADIN İŞÇİ İSTİHDAMINA SAĞLANAN TEŞVİĞİN SON DURUMU

Tevfik BAYHAN (*)

1 - GİRİŞ

5838 sayılı kanunla¹ küresel ekonomik krize karşı tedbir niteliğinde bir düzenlemeyle 5763 sayılı kanunla² getirilen 18-29 yaş arası genç işçi ve 18 yaşından büyük kadın işçi istihdamı teşvikine ilişkin değişiklikler yapılmıştır. Bu yazımızda, teşvikin 01 Mart 2009 tarihine kadar olan uygulaması ve 5838 sayılı kanunla yapılan değişiklikler sonrasında belirtilen teşvik uygulamasının son durumu incelenecektir.

2- TEŞVİK UYGULAMASININ

01.07.2008-28.02.2009 DÖNEMİ

UYGULAMASI

2.1- Teşvik Kapsamına Girenler

Teşvik, 5763 sayılı kanunun 20. maddesiyle 4447 sayılı Kanuna Geçici 7. Madde eklenmesi suretiyle getirilmiştir. İstihdam paketiyle, kadınlar ve gençlerin istihdamını arttırmak amacıyla,

mevcut istihdama ilave olarak işe alınan yaş şartı aranmaksızın 18 yaşından büyük kadınlar ile 18-29 yaş arası gençlere ait SSK işveren priminin 5 yıl boyunca kademeli olarak İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanması öngörülmüştür. İlave istihdam kapsamına; maddenin yürürlük tarihinden önceki altı aylık dönemde prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalılar dışında olması şartıyla, bu maddenin yürürlük tarihinden önceki bir yıllık dönemde işyerine ait prim ve hizmet belgelerinde bildirilen ortalama sigortalı sayısına ilave olarak bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içinde işe alınan ve fiilen çalıştırılanlar girebilmektedir. Genç ve kadın istihdamı teşviki olarak nitelendirilen prim teşviki uygulaması 1 Temmuz 2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Teşvike ilişkin usul ve esaslar, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın 1/8/2008 tarihli ve 2008/73 sayılı Genelgesiyle açıklanmıştır. Görüldüğü üzere teşvik uygulamasından yararlanılması belirli şartlara bağlanmıştır. Gerek işe yeni alınan sigortalılar yönünden, gerekse söz

(*) ÇSGB İş Müfettişi

¹ 28.02.2009 tarih ve 27155 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

² 26.05.2008 tarih ve 26887 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

konusu sigortalıların çalıştırıldığı işyerleri yönünden anılan maddede öngörülen şartların birlikte gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla, maddede aranılan şartlardan bir veya birkaçının gerçekleşmemiş olması halinde söz konusu teşvikten yararlanılması mümkün olamamaktadır.

Teşvikten yararlanabilmek için;

a) Sigortalılar Yönünden Aranılan Şartlar;

Anılan maddede öngörülen işveren hissesi sigorta prim teşvikinden yararlanılabilmesi için, sigortalı yönünden;

- İşe giriş tarihi itibarıyla; erkek ise 18 yaşından büyük ve 29 yaşından küçük, kadın ise 18 yaşından büyük olması,

- 2008/Ocak ila 2008/Haziran aylarına ilişkin düzenlenen aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı olmaması,

- 1/7/2008 (dahil) ila 30/6/2009 (dahil) tarihleri arasında işe alınması,

- Fiilen çalışması,

şartlarının tamamının birlikte gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Sigortalının, yaş yönünden anılan maddede öngörülen şartları taşıyıp taşımadığının tespitinde, işe giriş tarihindeki yaşı dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda, 1/7/2008 ila 30/6/2009 tarihleri arasında işe alındıktan sonra, aynı işyerinde, işveren hissesi prim teşvikinden yararlanan sigortalının hizmet akdi devam ettiği sırada yaş sınırının aşılmasının bir önemi olmaz.

b) İşyeri Yönünden Aranılan Şartlar;

İlave istihdam; 1/7/2008 ila 30/6/2009 tarihleri arasında işe alınan ve maddede öngörülen diğer şartları haiz sigortalıların, 2007/Temmuz ila 2008/Haziran aylarında Kuruma bildirilmiş toplam sigortalı sayısının, aynı dönem aralığında Kuruma bildirim yapılmış ay sayısına bölünmesi

suretiyle bulunacak olan ortalama sigortalı sayısına, ilave olarak işe alınmış olmaları halinde gerçekleşmiş olur. Ay içinde Kuruma bildirilmiş sigortalı sayısının tespiti sırasında, çeşitli nedenlerle ay içinde çalışması bulunmayan ve ücret ödenmeyen (istirahat veya ücretsiz izin gibi nedenlerle aylık prim ve hizmet belgesinde 0 gün ve 0 kazançlı olarak kayıtlı) sigortalıların bulunması halinde, bu sigortalılar da hesaplama dahil edilir.

Kuruma bildirilmiş toplam sigortalı sayısının tespitinde; sosyal güvenlik destek primine tabi olarak bildirilmiş sigortalılar hesaplama dahil edilecek, buna karşın aday çırak, çırak ve öğrenciler hesaplama dahil edilmez. Kuruma bildirilmiş toplam sigortalı sayısının tespitine esas olan aylarda, sigortalının ay içinde işten ayrılması ve aynı ay içinde aynı işyerine tekrar başlamış olması halinde, bu sigortalı için aylık prim ve hizmet belgesinde iki ayrı kayıt yer alacağından, sigortalı sayısının tespitinde bu nitelikteki kayıtlardan mükerrer olan kayıtlar dikkate alınmaz.

Ortalama sigortalı sayısının küsuratlı çıkması halinde, yarıma kadar kesirler dikkate alınmaz. Yarım ve üzerinde olan kesirler ise tama iblağ edilir. Buna göre, ortalama sigortalı sayısının küsurat kısmı 0,01 ila 0,49 arasında ise 0 (sıfır) olarak dikkate alınır, 0,50 ila 0,99 arasında ise tama iblağ edilir.

2.2- Teşvikten Yararlanamayanlar³

İstihdam artışını özel sektör üzerinden ülkeye yaygınlaştırmak amacıyla, bazı işyerleri ve sigorta grupları bu madde hükmü dışında tutulmuş, teşviklerin gerçekten istihdam artışı yaratan

³ Tefvik BAYHAN, "İstihdam Paketiyle Genç İşçi Ve Kadın İşçi İstihdamına Getirilen Teşvikler", Sosyal Güvenlik Dünyası, Temmuz-Ağustos 2008, Sayı:50, s. 113-115

işyerlerine uygulanabilmesi bakımından kontrol sistemine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Teşvik hükümleri aşağıdaki durumları kapsamamaktadır.

a) İşyerlerinin Devredilmesi, Birleşmesi, Bölünmesi Veya Nevi Değiştirmesi Gibi Haller: 1/10/2003 tarihinden sonra özelleştirme kapsamında devir alınan işyerleri hariç olmak üzere, mevcut ve faaliyette bulunan işyerlerinin devredilmesi, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirmesi gibi hallerde yeni işe başlama olarak değerlendirilmez.

b) İşyerinin Kapatılarak Aynı Faaliyette Açılması veya Sigortalıların Bütün Olarak Devri: Mevcut bir işyerinin kapatılarak; değişik bir ad veya unvan ya da bir iş birimi olarak aynı faaliyette açılması veya çalışan sigortalıların bütün olarak devredilmesi halinde, bu işyerleri hakkında uygulanmamaktadır.

c) İstihdamın Kaydırılması ve Şahıs İşletmelerinde İşletme Sahipliğinin Değiştirilmesi: Yönetim ve kontrolü elinde bulunduracak şekilde doğrudan veya dolaylı ortaklık ilişkisi bulunan şirketler arasında istihdamın kaydırılması, şahıs işletmelerinde işletme sahipliğinin değiştirilmesi gibi ek bir kapasite ve istihdam artışına neden olmayan, sadece teşviklerden yararlanmak amacıyla yapılan işlemler hakkında uygulanmamaktadır.

d) Kontrol ve Denetimler Sonucunda Sigortasız İşçi Çalıştırıldığı Tespit Edilenler: 506 sayılı Kanun gereğince yapılan kontrol ve denetimler sonucunda çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmedeği tespit edilen işyerleri (1) yıl süreyle teşvikten yararlanamayacaklardır.

e) İhale Mevzuatına Göre Gerçekleşen Hizmet ve Yapım Konulu İşyerleri: 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan hizmet ve yapım konulu işyerlerine

yönelik işyerleri kapsam dışında tutulmuşlardır.

f) Kamu İdareleri: Kamu idareleri işyerleri bu teşvikten yararlanamamaktadır.

g) Sosyal Güvenlik Destek Primine Tabi Çalışanlar İle Yurt Dışında Çalışan Sigortalılar: 506 sayılı Kanuna göre sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ile yurt dışında çalışan sigortalılar kapsam dışında tutulmuştur.

h) Mevzuatta Yer Alan Benzer Teşviklerden Yararlananlar: Bu maddeyle düzenlenen destek unsurundan diğer ilgili mevzuat uyarınca yararlanmakta olan işverenler; aynı dönem için ve mükerrer olarak bu destek unsurundan yararlanamamaktadır. Bu durumda, işverenlerin tercihleri dikkate alınmak suretiyle uygulama, destek unsurlarından sadece biriyle sınırlı olarak yapılabilmektedir.

2.3- Teşvik Unsurları ve Uygulama

506 sayılı Kanunun 72'nci ve 73 üncü maddelerinde sayılan ve 78 inci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerinin;

- a) Birinci yıl için %100'ü,
- b) İkinci yıl için %80'i,
- c) Üçüncü yıl için %60'ı,
- d) Dördüncü yıl için %40'ı,
- e) Beşinci yıl için %20'si,

İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır.

İşveren hissesine ait primlerin İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanabilmesi için; işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak 506 sayılı Kanun uyarınca aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna verilmesi ve sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarı ile İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmayan işveren hissesine ait tutarın ödenmiş olması

şart koşulmuştur. Bu maddeye göre işveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi halinde ise, İşsizlik Sigortası Fonundan Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı, işverenden tahsil edilmektedir.

Ayrıca, Fondan karşılanacak tutar sigorta primine esas kazancın altı ile sınırlandırılmıştır. İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanan prim tutarları gelir ve kurumlar vergisi uygulamalarında gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınmaz.

3- TEŞVİK UNSURLARININ 01.03.2009 SONRASINA İLİŞKİN UYGULAMASI

5838 sayılı kanunla küresel ekonomik krizin ülkemiz istihdamına yansımaları dikkate alınarak, teşvik uygulamasının kapsamı sigortalılar yönünden aranan şartlar yumuşatılmak suretiyle genişletilmiştir. Düzenlemenin ilk halinde uzun süreli genç işçiler ile kadın işçilerin iş bulmaları ve istihdamın artırılması amaçlanmıştı. Ancak, yapılan değişiklikle bu düşüncenin istihdamın artırılmasından, istihdamın korunmasına doğru kaydığını ve kriz nedeniyle kısa süre önce işsiz kalanları da kapsama aldığını görmekteyiz. Genç ve kadın istihdamı teşviki olarak nitelendirilen prim teşviki uygulamasında yapılan değişiklik 01 Mart 2009 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Yeni düzenlemeyle teşvikten yararlanabilmek için sigortalılar yönünden aranan şartlardan ;

- 2008/Ocak ila 2008/Haziran aylarına ilişkin düzenlenen aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı olmaması düzenlemesine ilave olarak, 2008 yılı Aralık ve 2009 yılı Ocak aylarına ilişkin SGK'ya verilen prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı olmayanların da teşvik kapsamına girmesi sağlanmıştır. Başka bir ifadeyle, 2008 yılı Aralık ve 2009 yılı Ocak ayı olmak üzere iki aylık prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı olmayan bir işçiyi

işe alanlar, kanunda öngörülen diğer şartları da sağlamaları durumunda 01 Mart 2009 tarihinden itibaren teşvikten yararlanabilecektir. Görüldüğü üzere, işçinin en az 6 ay işsiz kalması şartı esnetilerek, 2 ay (2008 yılı Aralık ve 2009 yılı Ocak ayı) işsiz kalmış olanları işe alanların da teşvikten yararlanmaları sağlanmaktadır.

- Sigortalının 1/7/2008 (dahil) ila 30/6/2009 (dahil) tarihleri arasında işe alınması şartının süresi de uzatılmıştır. Teşvikten yararlanma süresinin bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren 2 yıl içinde işe alınan ve fiilen çalışanları kapsamı sağlanmıştır. Böylece, işyerinin 01.07.2008 tarihinden önceki bir yıllık dönemde prim ve hizmet belgelerinde bildirilen ortalama sigortalı sayısı üzerine ilave olarak 01.07.2008 tarihinden sonraki 2 yıl içerisinde işe alınan işçiler için teşvikten yararlanılacak ve 30.06.2009 tarihinden sonra değil, 30.06.2010 tarihinden sonra işe alınan işçiler için teşvikten yararlanılamayacaktır.

Teşvikin sigortalı yönünden aranan diğer şartları, işyeri yönünden aranan şartlar ile teşvikten yararlanamayacak olanlar ve teşvik unsurları bakımından bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak işverenlerin, 506 sayılı Kanunun 72 nci ve 73 üncü maddelerinde sayılan ve 78 inci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primine ait işveren hisselerinin;

- Birinci yıl için %100'ü,
- İkinci yıl için %80'i,
- Üçüncü yıl için %60'ı,
- Dördüncü yıl için %40'ı,
- Beşinci yıl için %20'si,

İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanması öngörüldüğünden ve yapılan değişiklikle teşvikten son olarak 30.06.2010 tarihinde işe girenler yararlanabileceğinden, teşvik unsurlarından yararlanma süresi 30.06.2014 tarihinde değil, 30.06.2015 tarihinde sona erecektir.

Böylece, 30.06.2010 tarihinde işe giren bir sigortalının prime esas kazanç alt sınırı üzerinden tahakkuk eden işveren hissesi sigorta priminin(teşvikten yararlanmak için diğer şartların taşınması durumunda);

- 30/06/2010 ila 30/06/2011 tarihleri arasında yüzde yüzü,

- 30/06/2011 ila 30/06/2012 tarihleri arasında yüzde sekseni,

- 30/06/2012 ila 30/06/2013 tarihleri arasında yüzde altmışı,

- 30/06/2013 ila 30/06/2014 tarihleri arasında yüzde kırkı,

- 30/06/2014 ila 30/06/2015 tarihleri arasında yüzde yirmisi,

İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.

4- SONUÇ

Teşvik düzenlemeleri arasına İstihdam Paketi olarak bilinen 5763 sayılı Kanunla eklenen 18-29 yaş arası genç istihdamı ve 18 yaş üstü kadın istihdamına yönelik düzenleme, küresel ekonomik krizin ülkemiz istihdamına yansımalarını azaltmak gayesiyle kısa süreli bir uygulamanın ardından değişikliğe uğramıştır. Yapılan değişiklik, uzun süredir işsiz olan (01 Ocak-30 Haziran 2008 arası) genç işçiler ile kadın işçilerin yanı sıra krizin başlamasıyla birlikte (2008 yılı Aralık ve 2009 yılı Ocak ayları) işsiz kalanların da iş bulmaları ve bu sayede istihdamın korunmasının amaçlandığını görmekteyiz. Teşvik uygulaması şartsız olmayıp, "ortalama işçi sayısı"nın muhafazası şartına tabi olduğundan krizden şiddetli bir biçimde etkilenmeyen işverenlerin işçi çıkarmadan önce bir kez daha düşüncelerine neden olabilecektir. Uygulamadan yararlanma süresi ise, bir yıl uzatılmıştır. Kriz dönemi dikkate alındığında işverenlerin teşvik unsurlarını iyi analiz ederek bu imkânlardan yararlanmaları yüklerini

azalması bakımından lehlerine olacağı gibi, üretime sağlayacakları katkıyla milli gelire ve istihdamın korunması suretiyle sosyo-ekonomik ve psiko-sosyal yapımıza olumlu etkilerde bulunacağı açıktır.

